

NA



Foto: Bjørn Tore Ness

42 år etter at fabrikkene ble lagt ned, strikkes det fortsatt med garn fra Namsos: – Vi har nok til neste generasjon også

I 70 år var Namdalens ullvarefabrikk en stor og viktig arbeidsplass i Namsos, før det hele raknet. Men selv om fabrikkene stengte dørene for godt høsten 1982, strikker Anne Mette Buvarp (59) fortsatt med lokalprodusert garn.

NAMSOS: Hvordan det henger sammen, kommer vi tilbake til. Først må vi dykke langt ned i Namsos-historien, og blant annet møte en trio som jobbet i fabrikklokalene i Vika.

Namdalens ullvarefabrikk ble startet så tidlig som i 1913, og ble etter hvert en av de største arbeidsplassene i sagbruksbyen Namsos. Her ble det produsert garn, tepper og stoff til herrekonfeksjon helt fram til 80-tallet, og varene ble sendt rundt om i hele landet.

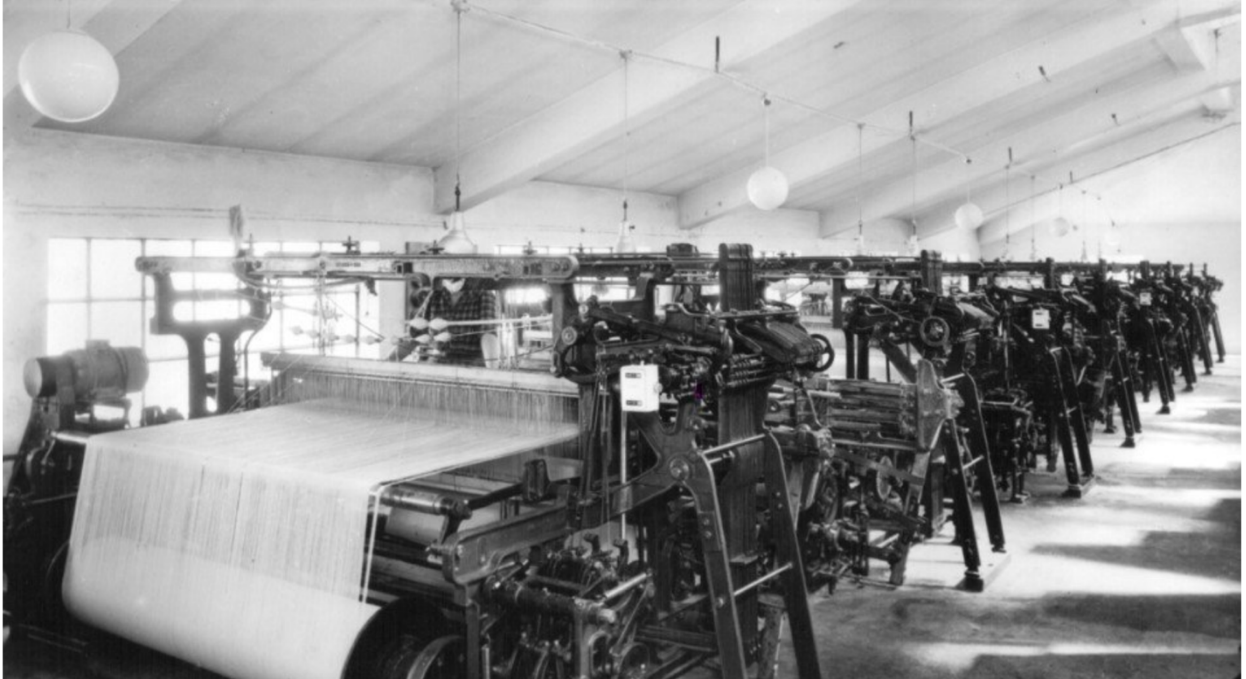


1960: Namdalens ullvarefabrikk ble etablert i 1913, og ble etter hvert en av de større arbeidsplassene i Namsos. Her et bilde fra sommeren 1960. Foto: Widerøe/Nasjonaltbiblioteket

Møring i ledelsen

De første årene var det store utfordringer med å få lønnsom drift ved fabrikkene. Devold-familien fra Langevåg (ja, det er en link til Devold of Norway AS, som fortsatt selger ullundertøy av høy kvalitet) tok styringa i 1920-åra.

Men det var først da en annen møring, Sigurd Straume, tok over ledelsen av fabrikkene at de fikk en stabil og god drift. Han var disponent i over 40 år, før han døde i 1975.



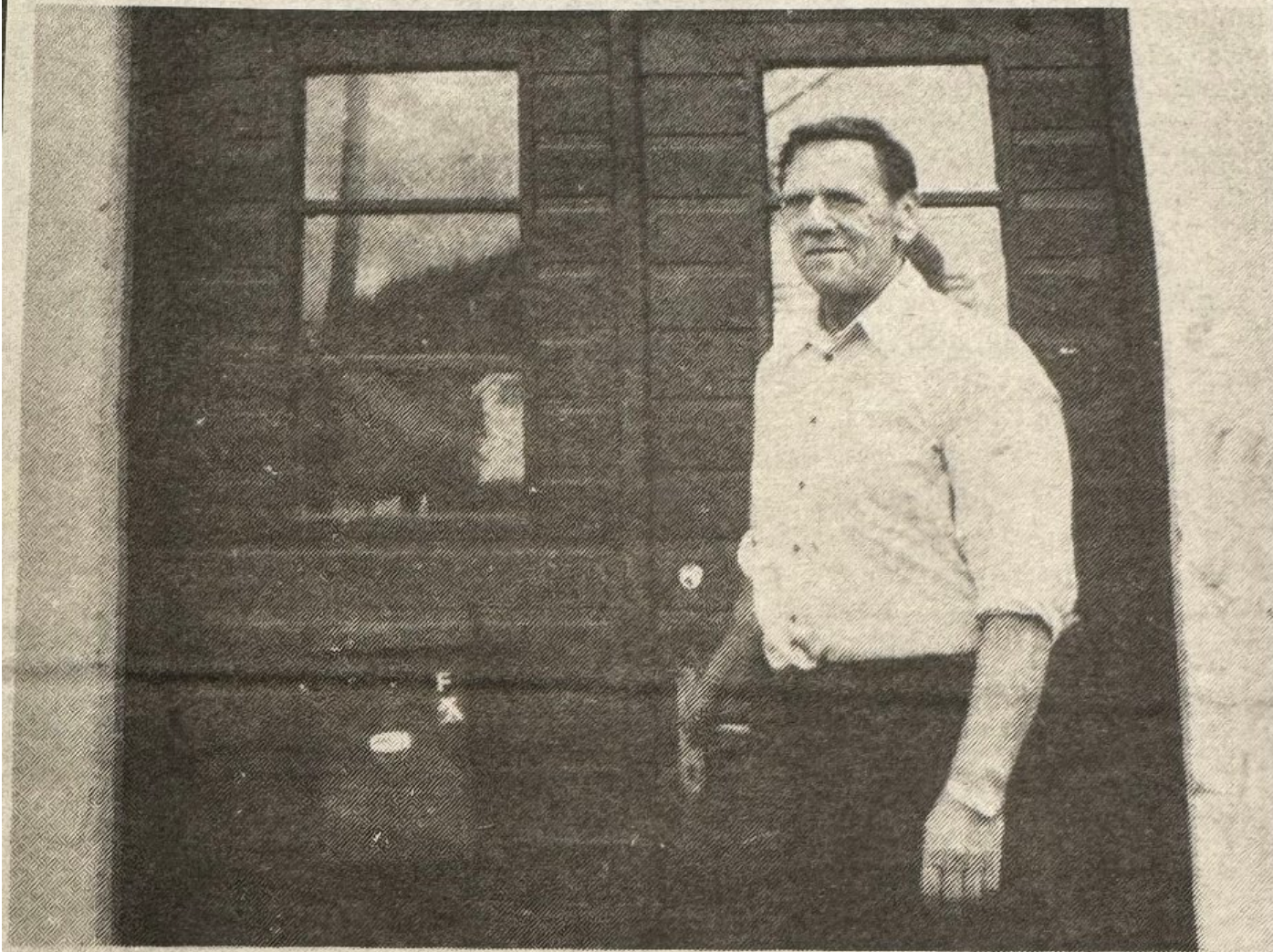
På det meste var det nesten 80 ansatte, men ullvarefabrikken i Vika slet med å få drifta i balanse de siste årene. Høsten 1982 var det derfor ubønhørlig slutt for den tradisjonsrike bedriften.

Styret vedtok å stanse alle utbetalinger til kreditorene i september, og i midten av oktober ble det vedtatt styrt avvikling av selskapet på ei ekstraordinær generalforsamling.

Dermed var et nesten 70 år langt industrieventyr i Namsos over.

DE ANSATTE VED «ULLVAREN»:

- Har kjempet for arbeids- plassen vår



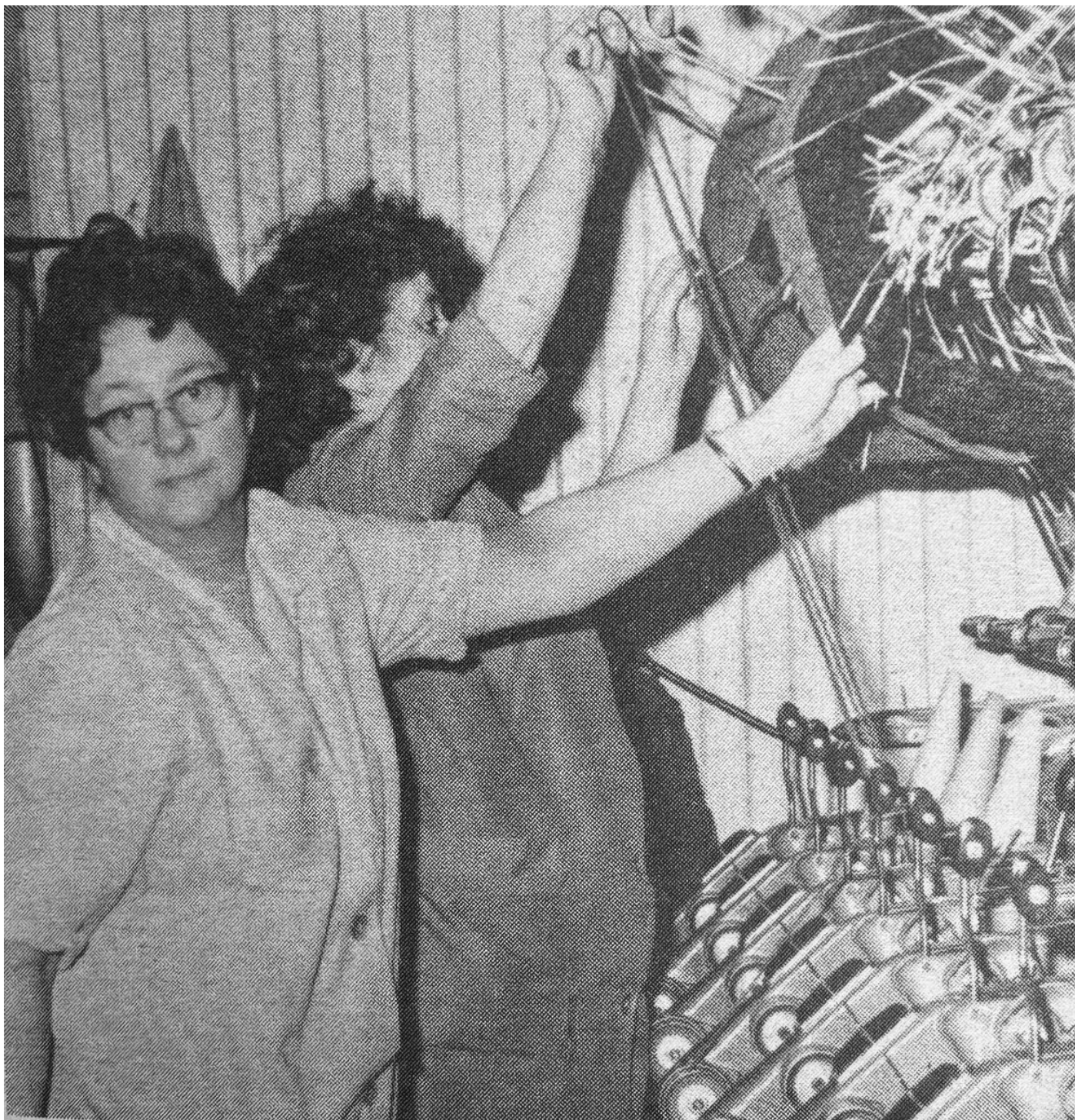
MÅTTE GI TAPT: Karstein Mediå hadde en lang karriere på ullvarefabrikken før den stengte dørene senhøsten 1982. Foto: Faksimile NA

- Firet på lønnskravene

– Selv om vi i de fire-fem siste årene har vært forberedt på å miste vår kjære arbeidsplass, har vi vært optimister til det siste, sa Karstein Mediå til NA den gang.

Han hadde jobbet i bedriften i 32 år, og mente ullvarefabrikken ville gått dukken for lenge siden uten den trofaste arbeidsstokken.

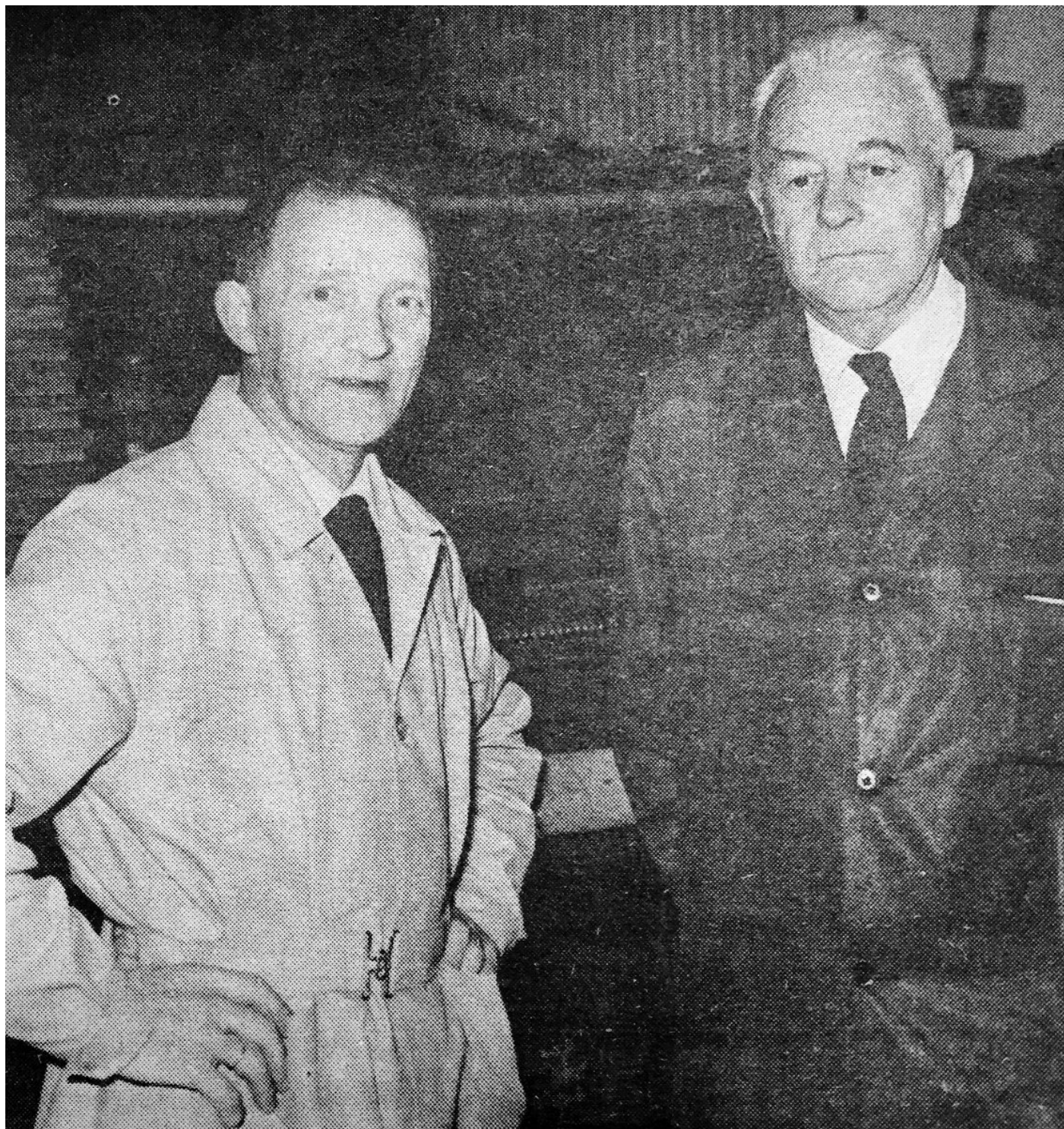
– Jeg tror det er få bedrifter hvor arbeidstakerne i den grad har firet på sine lønnskrav for å bevare arbeidsplassen. Vi har strukket oss så langt det har vært mulig, og lønna har selvsagt blitt deretter, sa Mediå.



FEBRUAR 1974: Vi gjengir bildeteksten fra NAs besøk på fabrikken: Her ved «hespetreet», om en kan kalle det slikt, er Helga Johnsen (fremst) og Dagmar Kalstad opptatt med denne del av prosessen som tilslutt fører fram til de vakre stoffene. Foto: NA-arkiv

Da NA avla ullvarefabrikken et besøk ni år tidligere, i februar 1973, markerte verdens nordligste ullvarefabrikk 40 år med kontinuerlig drift. Med andre ord; det hadde vært et opphold i produksjonen på grunn av økonomiske utfordringer tidlig på 1930-tallet.

«I dag står den med cirka 75 mann i arbeid fordelt på to skift og den er en av ytterst få i sin bransje som har klart seg gjennom etterkrigstiden, som for denne bransje må ha vært verre enn ulvetider. Av de 96 ullvarefabrikker som var i virksomhet etter krigen er det nå bare 6-7 tilbake, hvorav kun fire i jubilentens bransje», beskrev NAs utsendte til markeringa.



PEILING PÅ ULL: Namsos ullvarefabrikk rundet 40 år i 1973, og i den anledning avla NA firmaet et besøk. På bildet er to av dem som hadde lengst fartstid i bedriften: Lagersjef Charles Midtgaard (til venstre) og apperaturmester Magne Grong. Foto: NA-arkiv

Moderne maskiner

Og ullvarefabrikkens bransje i 1973 var i hovedsak knyttet til produksjonen av møbelstoff. Likevel tok disponenten gjennom alle 40 år, Sigurd Straume, forbehold da avisa ba om en analyse av framtidens utsikter:

– Det skjer mye i vår bransje, og det er vanskelig å si at vi også på lang sikt har funnet vårt produkt. Når det gjelder utviklingen, kan man si at fabrikkene har fulgt med i tiden. Flere ganger har man skiftet ut maskiner og satt inn nye og mer effektive på de forskjellige avdelingene. Også i jubileumsåret bygger man ut maskinparken med nye og moderne maskiner, fortalte Straume.



I VEVSTOLEN: Designer Margun Underhaug og salgssjef Per Kristian Straume diskuterer nye stoffer og mønstre under et NA-besøk i februar 1974. Foto: NA-arkiv
Disponenten var én av fire ansatte som hadde fulgt bedriften fra den startet og fram til 40-årsmarkeringa i 1973. De andre var kontorsjef Asbjørn Due, apperaturmester Magne Grong og lagersjef Charles Midtgaard.

– Ellers er det flere av de ansatte som har 29 års arbeid bak seg i bedriften, rapporterte journalisten.



PÅ GAMLE TOMTER: Øystein Kristiansen (87, fra venstre), Arnljot Hanssen (77) og Ørjan Renbjør (79) foran Ullvaren næringsssenter – bygningen som i gamle dager huset landets nordligste ullvarefabrikk. Foto: Bjørn Tore Ness

I dag er det ikke mange igjen, som kan fortelle om hvordan det var å jobbe på ullvarefabrikken. Men noen husker fortsatt – blant dem Arnljot Hanssen (77), Ørjan Renbjør (79) og Øystein Kristiansen (87).

Hanssen jobbet på ullvarefabrikken i perioden 1963 til 1969, mens Renbjør var ansatt der i seks år: Fra 1966 til 1973.

Den med lengst fartstid ved ullvarefabrikken i Vika, er Kristiansen. Han kom inn som vikar i 1959 og fikk cirka 20 års ansiennitet i selskapet.



STAND: Namdalens ullvarefabrikk hadde stand ved fylkesutstillinga i Namsos i 1934. Foto: Utlånt av Namdalsmuseet

Mimrestund på kafeen

– Etter å ha vært med på å opparbeide bilvegen opp til toppen av byfjellet Klompen, ble jeg gående arbeidsledig ei stund. Men så gikk jeg innom Magne Grong på Ullvaren, og heldigvis fikk jeg gå inn i et vikariat for en av de ansatte som var sykmeldt. Og da ble jeg der, sier den spreke 87-åringen.

Vikariatet var i det som ble kalt «ullvasken».

– Men da fyrbøteren sluttet fikk jeg fast jobb der, ettersom jeg hadde fyrbøtersertifikat, forteller namsosingen.

Før den lange yrkeskarrieren på en av Namsos' største arbeidsplasser, hadde Kristiansen jobbet flere år på båt.

– Jeg reiste til sjøs som 15-åring og var ute i seks år, sier han til NA.



MIMRER: Øystein Kristiansen (fra venstre), Ørjan Renbjør og Arnljot Hanssen var kolleger på ullvarefabrikken. Foto: Bjørn Tore Ness

Vi har samlet de tre tidligere arbeidskollegene i samme bygning som for over 100 år siden huset ullvarefabrikken. I dag sitter de rundt et bord på Ullvaren kafé og mimrer.

– Det er ikke mange gjenlevende igjen av oss som jobbet på fabrikken, sier Kristiansen og ser bort på de andre.

– Nei, og derfor synes jeg det er viktig at historien ikke blir glemt. Det var en viktig arbeidsplass, og mange namsosfamilier har en eller annen tilknytning til fabrikken i Vika, sier Hanssen.



HENTET ULL: Sjåfør Willy Wågan foran bilene som tilhørte Namdalens ullvarefabrikk i Vika. Foto: Bjørn Tore Ness

Hentet ull på kaia

Selv var han sjelden inne i selve fabrikklokalene, men hadde sitt virke i et selvstendig bygg ved siden av.

– Det var der all ulla ble tatt imot og sortert. Og det var i dette bygget folk kunne komme og handle ferdige ullprodukter, forteller 77-åringen.

Millionskade etter brann ved «Ullvaren» i Namsos

Verdier for trolig over en mill. kroner gikk tapt da kontor- og råvarelageret ved Namdalens Ullvarefabrikk ble totalskadd ved brann i går formiddag. Brannen har oppstått under et uhell med en blåselampe mens det ble lagt asfalt på taket til ferdiglageret – det nyeste bygget ved fabrikk. Flere tonn ull gikk tapt, pluss at storparten av ferdiglageret ble røykskadd. Det en fikk berget i kontorfløyen er også skadd av røyk og vatn.

Det var ved halv åtte-tida i går morges brannen oppsto. Det skulle legges asfalt på taket og under dette arbeidet, har taket til kontorfløyen tatt fyr. Så snart brannen ble oppdaget, ble et sett i gang slukking fra de utsattes side, men varmen var løs under bølgeblikkplatene og det ble vanskelig å komme til med angler. Også brannvesenet måtte ve av platene og hogge seg ennem taket før de nådde rmen, men da hadde brannen tt et så stort omfang at det var



OPP I RØYK: Verdier for over en million kroner gikk tapt da kontor- og råvarelageret ved Namdalens ullvarefabrikk ble totalskadd i en brann 4. september 1974. Brannen oppsto da det ble lagt asfalt på taket til ferdiglageret. Flere tonn ull gikk tapt, pluss at storparten av ferdiglageret ble røykskadd. Foto: Faksimile NA

Han husker fortsatt mange av detaljene fra de travle arbeidsdagene, hvor ulla kom i strisekker fra kommisjonærer nordpå.

– Sjåfør Willy Wågan hentet store forpakkninger på kaia og kjørte det hit med lastebil. Lokale sauebønder kom hit til Vika med ulla. Det første vi måtte gjøre, var å sortere ulla i binger, sier Hanssen.

Han ble klassifisert til å sortere ulla, og beskriver forskjellene på vår- og høstull med innlevelse.

I tillegg minnes namsosingen prisen for den beste ulla fra sauene.

– Ryggulla fikk de 16,50 kroner per kilo for. Men da måtte «dauhåra» plukkes ut. Det ble ikke regnet som 1. klasse, forteller Hanssen.

Og bøndene som leverte inn ull, fikk ikke bare penger som oppgjør.

– Nei, de fikk halvparten av oppgjøret i penger – resten av summen måtte de ta ut i varer, sier Hanssen.



SUPPLERTE SAGBRUKENE: I flere år var Namdalens ullvarefabrikk den eneste store arbeidsplassen i Namsos ved siden av sagbrukene. Foto: Utlånt av Namdalsmuseet

Møbelstoff og setetrekk

Tanken om gjenbruk var gjeldende allerede mens de tre namsosingene jobbet på fabrikk. Firmaet tok nemlig imot brukte ullprodukter, som ble revet opp og gjenbrukt.

– *Hva produserte dere?*

– I hovedsak var det møbelstoff til fabrikker rundt om i landet. Men det ble også produsert vadmel og garn. Vi solgte stoff i metervare, og tok også inn ullundertøy, sokker, votter med mer som folk kunne handle i butikkutsalget.

– Ja, og i en periode ble det også produsert setetrekk til biler. De var veldig populære ei stund, opplyser Kristiansen.



KLAR TIL FANGST: I 1957, da dette bildet ble tatt, var det vanlig at folk så verdien av å plukke bær. Så også med de ansatte i Namdalens ullvarefabrikk. Med Per Sylstad som sjåfør, tok de turen til Lierne, og det vi formoder var jakta på molta, og ikke billig flesk på svensk side av grensa. Bildet tilhører Torleiv Grong og er brukt i NA ved en tidligere anledning. Foto: Privat

De tre karene minnes stort sett ullvarefabrikken som en fin arbeidsplass, hvor det jobbet både kvinner og menn.

– En periode hadde damene eget bedriftslag i håndball, og innimellom var mange av de ansatte på utflukter med bussjåfør Sylstad bak rattet.

Men som både tillitsmann og verneombud legger ikke Kristiansen skjul på at han også hadde mange oppgjør med disponent Straume.

– Jeg husker at lønna ikke var all verden, og at jeg som tillitsmann ville forsøke å oppnå bedre betaling. Men hver gang jeg gikk til Straumes kontor, ble jeg avvist: «Jeg har ikke tid, jeg har ikke tid», sa han alltid. Typisk møring, ler Kristiansen i dag.



STOR ARBEIDSPASS: Her et bilde som viser noen av de ansatte ved ullvarefabrikken i Namsos. Dessverre har vi verken årstall eller navn på personene. Foto: Utlånt av Namdalsmuseet

Sluttet på dagen

Like blid var han definitivt ikke da arbeidsforholdet på fabrikken fikk en brå avslutning, en gang på tampen av 1970-tallet.

– Jeg sluttet like fort som jeg ble ansatt. En av sjefene beskyldte meg for å ha stjålet varer fra ferdiglageret. Da sa jeg takk for meg og gikk på dagen, forteller Kristiansen.

a/s *Namdalen's Ullvarefabrikk*
Namsos

STRIKKEOPPSKRIFTER



Nr. 1

Namdalskofta

NAMDALSKOFTA: Asbjørg Røske Sundet designet Namdalskofta på slutten av 1950-tallet. Hun var selv modell på bildet av oppskriftene fra Namdalens ullvarefabrikk. Foto: Namdalsavisa

Men namsosingen ble ikke gående arbeidsledig lenge.

– Nei, heldigvis. Jeg var blant de første som ble ansatt hos STK kabelfabrikk, senere Nexans, da den åpnet i 1978.

Renbjør husker at lønna ved ullvarefabrikken var fire kroner i timen da han startet.

– Så økte den til fem kroner etter ei stund.

– Jeg kan huske ei årslønn på 29.000 kroner, legger Hanssen til.

– Jeg husker ikke hva lønna var, men jeg var sikkert en av dem som tjente mest på fabrikken. Det kom av at jeg ofte måtte dra hjemmefra tidlig på morgenen, noen ganger midt på natta, for å varme opp fabrikken. Jeg fyrte opp og startet kjelene rundt om på anlegget, og dermed ble det ganske mye overtidsbetaling, sier Kristiansen.



RAKNET: I oktober 1982 ble et nesten 70 år langt kapittel i namdalsk næringsliv avsluttet. Etter mange magre økonomiske år ble ullvarefabrikken stengt for godt. Foto: Faksimile NA

Planla kjøpesenter

Det gikk ikke mange år fra Kristiansen forlot fabrikklokalene i Vika i sinne, før også de andre arbeiderne måtte se seg om etter nytt arbeid. Som tidligere nevnt ble drifta avviklet senhøsten 1982, og avviklingsstyret fikk i oppgave å selge eiendom og inventar.

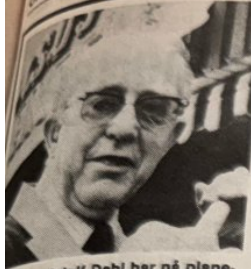
De to høyeste budene på Namdalens ullvarefabrikk kom fra Namsos farvehandel AS og OK-senteret. Det var førstnevnte som fikk tilslaget etter et bud på 4,6 millioner kroner.

Kjøpmann Adolf Dahl i farvehandelen røpet i november 1982 planene for bygget i Vika: Det skulle utvikles til et kjøpesenter.

PLANENE ER KLARE:

NA • Olaf Hauke

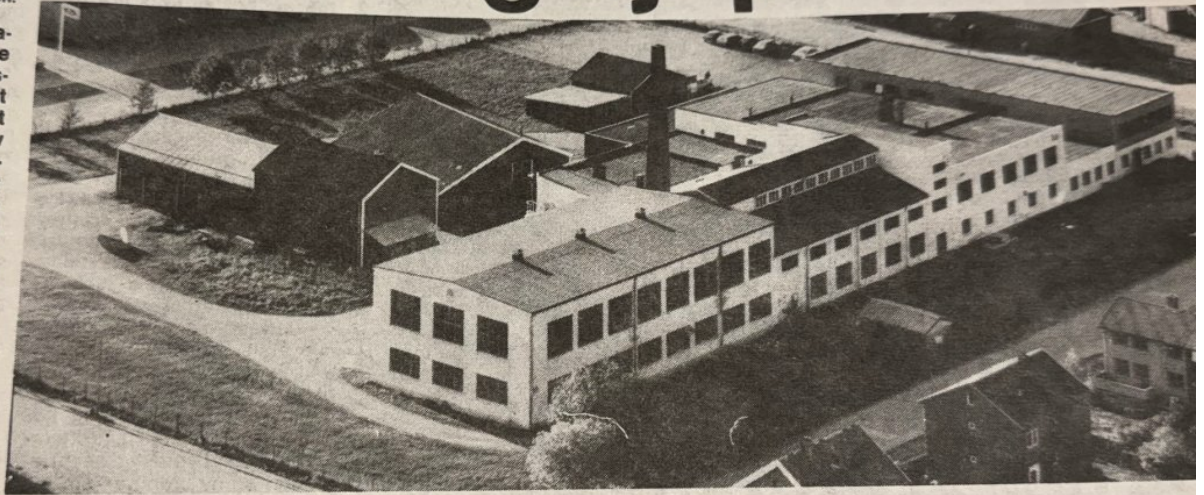
«Ullvaren» skal bli et fremtidig kjøpesenter



Kjøpmann Adolf Dahl har nå planene klare for kjøpesenter i Ullvaren.

den Namdal Ullvarefabrikken skiftet eier og ble kjøpt av firmaet Namsos Farvehandel A/S er det som har spekulert i fremtidig bruk av fabrikkbygningene er nå så godt avgjort. De gamle bygningene skal gjøres om til moderne kjøpesenter. Utgangspunktet tok på eget bruk av en etasje og utleie av øvrige areal. Vi håper å få etablert kjøpesenter der med et lønnsomt tillegg til de andre arealene. Vi håper dessverre kjøpmann Adolf Dahl ikke bare en foretaker har siden ikke interessenten. Det var det nærliggende på et fremtidig kjøpesenter?

høyeste grad. Vi har gitt ut de planlagte bygningene i som nærer en nå få sjansen seg i «Ullvaren» og være med



Erverdig «Ullvaren» skal nå bygges om til lokaler for moderne kjøpesenter.

på å skape et kjøpesenter. I og med de store parkeringsmulighetene eigner eiendommen seg ypperlig til et slikt formål. I første omgang har jeg imidlertid funnet det riktigst å gå ut med tilbudet til allerede etablerte forretninger i Namsos.

- Uansett bransje?
- Alt unntatt farvehandel og dagligvareforretninger. Dagligvareforretning

er allerede etablert, og farvehandel skal vi selv drive. Eiendommen er forøvrig allerede i ferd med å utvikle seg til et senter i og med et regnskapskontor og et revisjonskontor, et legekontor og transportsentralen har lokaler i den nyeste bygningen.

- Og enda er det godt igjen om plass?
- Namsos Farvehandel vil legge beslag på ca. 900

kvm i første etasje. Det vil si at vi fortsatt har 700—800 kvm gulvflate ledig i denne etasjen i tillegg til de ca. 1500 kvm i andre etasje. Foruten forretningslokaler skal andre etasje gi plass for kafeteria og en kantine for samtlige som arbeider i bygningene.

- Det må sikkert til en betydelig opprutting av

bygningene før bruk?

— Det blir ikke om småbeløp men hvor mye vil vende og sist vil for også mye bransjeforretninger vil etablere seg vi først en liten når vi får svar på vi skal rykke om et par dager

FIKK TILSLAGET: Namsos farvehandel AS kjøpte fabrikklokalene, og kjøpmann Adolf Dahl lettet på sløret overfor NA i februar 1983: Ullvaren skulle etter hvert bli et kjøpesenter. Foto: Faksimile NA

– Vi vil selv legge beslag på ca. 900 kvadratmeter i første etasje. Det vil si at vi fortsatt har 700-800 kvadratmeter gulvflate ledig i denne etasjen, i tillegg til cirka 1.500 kvadratmeter i andre etasje. Foruten forretningslokaler skal andre etasje gi plass for kafeteria og en kantine for samtlige som arbeider i bygningen, sa Dahl til NA.

Bygget ble senere solgt til trondheimsbaserte Reidar Olsen Invest AS, før eiendommen igjen kom på lokale hender (Hamstad, Bergum og Tungseth) i 1998. Da var Statskog, Namsos farvehandel, Tore Ligaard og Rimi leietakere i det kombinerte kontor- og forretningsbygget på cirka 4.800 kvadratmeter.

I dag er det stor aktivitet i Ullvaren næringscenter, hvor rundt 25 bedrifter med over 100 personer har sitt daglige virke. Selskapet som eier Ullvaren Eiendom AS, er Rebus Medinvest AS hvor Reitan Eiendom AS (ja, største eier er Rema-Reitan) er hovedaksjonær.



GLADE: Anne Mette og Jon Martin Buarv er fornøyd med å ha garn fra Namdalens ullvarefabrikk. Akkurat nå er Anne Mette i gang med å strikke ei ny jakke av garnet. Foto: Bjørn Tore Ness

Kjøpte et tonn garn på salg

Men historien om ullvarefabrikken stanser ikke her. Etter at produksjonen ble avviklet og fabrikkene var lagt ut for salg, ble restlageret av ullprodukter solgt på opphørssalg.

Tre kvinner på Namdalseid var blant dem som benyttet anledningen til å gjøre et kjøp.

– Mora mi, Jorunn Buarv, og to svigerinner av henne kjøpte ikke mindre enn 1.000 kilo garn, forteller Jon Martin Buarv (65).



MINNER: I Ullvaren kafé henger det noen bilder som viser ullvarefabrikken i Vika, blant annet dette. Foto: Bjørn Tore Ness

Sammen med kona Anne Mette (59) har han lagt turen til Ullvaren kafé, og med seg har de noen av garnhespene som fortsatt er igjen etter opphørssalget for over 40 år siden.

– Det er ganske mye igjen ennå. 1.000 kilo garn er veeeldig mye, vet du, sier Anne Mette og smiler.

Hun er godt i gang med å strikke ei ny jakke, hvor hun blant annet bruker brunt garn fra Namdalens ullvarefabrikk.

– Jeg er kjempeglad i å strikke. Akkurat denne typen er litt tynn, så garnet ble trolig brukt til veving eller møbelstoff. Noen av de andre garntypene vi har fra ullvarefabrikken i Namsos er litt tjukkere, forteller Buvarp.

Hun liker godt jordfargene på garnet, og synes det er veldig artig å tenke på at råstoffet er lokalt.



JORDFARGER: Her er noe av garnet som fortsatt er igjen fra Namdalens ullvarefabrikk. Foto: Bjørn Tore Ness

Nok til barnebarna også

Jon Martin har selv minner fra da han som ungdom, var med inn til byen for å levere ull fra heimgården.

– Vi hadde sauer selv, og jeg husker at vi fikk med oss vadmestoff heim fra ullvarefabrikken som en del av oppgjøret for ulla. Stoffet sydde mora mi bukser av, forteller 65-åringen.

– *Vet du hva de betalte for ett tonn garn?*

– Nei, det aner vi ikke. Men de gjorde nok et smart kjøp.

Legger vi dagens priser til grunn, ville 1.000 kilo kvalitetsgarn fort ha kostet mellom halvannen til to millioner kroner...

– *Har dere mye garn igjen?*

– Vi har gitt bort noen søppelsekker med garn til Bruktbua i Namsos, men har fortsatt nok til neste generasjon, ja, sier Anne Mette.

– Jeg tror det holder til to nye generasjoner. Anne Mette er allerede i gang med å lære barnebarnet å strikke, legger Jon Martin Buvarp til med et smil.

PS! Mange ullvarefabrikker rundt om i landet led samme skjebne som den i Namsos. I dag er det ikke mange igjen. Så langt NA har brakt på det rene, er tre tradisjonelle fabrikker fortsatt i virksomhet: Hillesvåg ullvarefabrikk, Rauma ullvarefabrikk og Sandnes garn.



MANGE KVINNER ANSATT: Ullvarefabrikken i Namsos hadde ansatte av begge kjønn. Foto: Utlånt av Namdalsmuseet



MODERNE: Ullvarefabrikken investerte i nye og stadig mer moderne maskiner. Foto: Utlånt av Namdalsmuseet



TATT VARE PÅ: Namdalsmuseet har noen gjenstander og fotografier fra Namdalens ullvarefabrikk i sine samlinger. Foto: Utlånt av Namdalsmuseet



CA. 1950: Bilde tatt av fotograf Schrøder. Foto: Utlånt av Namdalsmuseet



DOBLE SKIFT: Det ble produsert garn, tepper og herrekonfeksjonsstoffer på fabrikken i Vika, som i perioder kjørte med doble skift. Foto: Utlånt av Namdalsmuseet



SAMLING: Tidligere Rema-kjøpmann Øystein Tungseth har tatt vare på en del utstyr og produkter fra ullvarefabrikken i Vika. Foto: Bjørn Tore Ness